

ACADEMIA DE ȘTIINȚE A REPUBLICII ARMENIA

Garabet KÜMBETLIAN¹

kumbetg@yahoo.com

ZUSAMMENSETZUNG: Der Beitrag stellt eine kurze Geschichte und die aktuelle Organisierung der Nationalen Wissenschaftlichen Akademie der Armenischer Republik vor.

KEYWORDS: Armenien, Akademie, Wissenschaft, Geschichte, Organisation.

În anul 1935 la Leningrad, astăzi din nou Skt. Petersburg, lua ființă în cadrul Academiei de Științe a URSS, „Secția Armeană a Academiei de Științe a URSS”. La 10 noiembrie 1943, în plin război, aceasta devenea „Academia Armeană de Științe” și care, începând cu anul 1993 se va numi „Academia Națională de Științe a Republicii Armenia” (ANȘ-RA).

Primul președinte al Academiei Armene de Științe a fost marele cărturar armenolog și expert în istorie orientală, Hovsep Orbeli. Hovsep era descendent al unei familii nobile, urmașă directă a eroului național Vartan Mamikonyan. Bunicul lui a fost preot la Skt. Petersburg, Moscova și Tiflis (Tbilisi), iar tatăl său, jurist. Hovsep s-a născut în anul 1887 la Kutaisi, în Georgia. În anul 1904 s-a înscris la cursurile de istorie și filologie de la Universitatea din Skt. Petersburg. În timpul studenției a participat la excavațiile arheologice de la Ani, vechea capitală medievală a Imperiului Armean. După absolvirea facultății, în anul 1911, a devenit directorul muzeului de la Ani.

În această perioadă a călătorit la Khachen în Nagorno-Karabakh și în teritoriile armenesti din Turcia, unde a învățat armeană și turcă. A lucrat apoi timp de 31 de ani în cadrul muzeului Hermitage, iar între anii 1934 și 1951 a fost chiar directorul lui.

¹ Prof. dr. ing., membru titular al Academiei de Științe Tehnice din România; membru al Diviziei de Istoria Științei a CRIFST al Academiei Române.

Foto 1 – Academia Națională de Științe a Republicii Armenia

În timpul blocadei germane din al doilea război mondial a salvat o mare parte din patrimoniul muzeului. Așa se explică și prezența lui ca martor la procesul de la Nürnberg.

Împreună cu frații lui mai mari, Ruben și Levon, a fost membru fondator al „Secției Armene a Academiei de Științe a URSS”, iar între anii 1943 și 1947 a fost primul președinte al „Academiei Armene de Științe”. A murit după o viață plină de realizări în anul 1961, la vârsta de 73 de ani. [1], [2]. În anul 1987, Poșta din URSS a tipărit în memoria lui Hovsep Orbeli un timbru poștal. Zestrea culturală și materială a fraților Orbeli este păstrată și astăzi, cu sfințenie, în cadrul muzeului de la Tsaghkadzor, la 50 km de Erevan, unde se află și un impresionant monument, dedicat lor.

Al doilea președinte al „Academiei Armene de Științe” a fost celebrul om de știință și marele profesor, Victor Ambartsumyan (1908–1996). Victor Ambartsumyan a fost unul din cei mai importanți astronomi și astrofizicieni ai secolului XX, fiind considerat pe drept, părintele astrofizicii teoretice. Ambartsumyan s-a născut la Tiflis în anul 1908. În anul 1924 a devenit student al facultății de fizică și matematică a Institutului Pedagogic din Leningrad, desăvârșindu-și studiile la Universitatea de Stat din același oraș. După absolvire, între anii 1928 și 1931, a efectuat cercetări avansate la observatorul din Pulkovo. În anul 1934, la vârsta de 26 de ani, a devenit profesor. În anul 1939 a devenit membru corespondent al Academiei de Științe din URSS. Între anii 1939 și 1941 a fost directorul Observatorului Astronomic al Universității din Leningrad și prorector al Universității.

În anul 1943, când s-a înființat Academia Armeană de Științe, a devenit vicepreședintele ei. În anul 1946 a inițiat și a pus bazele Observatorului Astrofizic din Byurakan, de pe versantul sudic al muntelui Aragatz. În anul 1947 a devenit președintele Academiei Armene de Științe (până în anul 1993, când a devenit Președinte de onoare al Academiei de Științe a Republicii Armenia). În timpul vieții sale a scris și a publicat numeroase tratate, studii și articole de astronomie și astrofizică teoretică și experimentală, fiind recunoscut și elogiat de întreaga comunitate științifică a lumii, care i-a acordat la rândul ei zeci de onoruri, decorații, medalii și diplome onorifice. Enumerarea acestora depășește cadrul lucrării de față. A fost membru titular al Academiei de Științe a URSS (începând cu anul 1953) și Academiei Armene de Științe. Între anii 1961 și 1964 a fost ales președinte al Asociației Internaționale de Astronomie, iar între anii 1966 și 1972 a fost președinte al Consiliului Internațional al Asociațiilor Științifice. După moarte a fost înmormântat la baza turnului marelui telescop, al Observatorului din Byurakan. Numele lui a fost atribuit atât Planetei MINOR 1905, cât și Observatorului de la Byurakan. Despre Victor Ambartsumyan s-au scris nenumărate tratate, cărți și studii biografice, atât în timpul vieții sale, cât și după moarte. La doi ani după moarte, Statul Armean a tipărit în cinstea și amintirea acestui titan al științei, o bancnotă care-i poartă chipul [3], [4], [5], iar Președintele Republicii Armenia a instituit „Premiul Internațional Victor Ambartsumyan” pentru realizări deosebite în domeniul Astrofizicii, Matematicii sau Fizicii, în valoare de 500.000 de dolari, primul premiu urmând a fi acordat pentru anul 2010. În anul 2010, premiul Victor Ambartsumyan a fost acordat pentru prima oară profesorului Michel Mayor de la Observatorul din Geneva și colaboratorilor lui, pentru contribuții importante în studiul relațiilor dintre sistemele planetare și stelele-„sori” ale lor.

Între anii 1993 și 2006, al treilea președinte al Academiei Armene (și primul președinte al Academiei Naționale de Științe a Republicii

Foto 2 – Academicianul Hovsep Orbeli (1887–1961), primul președinte al Academiei Naționale de Științe a Republicii Armenia

Armenia) a fost informaticianul Fadey Sargsian (1923–2010). F. Sargsian a absolvit Academia Militară la Skt. Petersburg, devenind ulterior doctor în științe tehnice. El a adus contribuții importante în domeniul surselor de energie, radio-comunicațiilor și radio-electronicii.

Actualul președinte al Academiei este Radik Martirosyan (născut la data de 1 mai 1936), specialist în radiofizică și electronică cuantică. [6].

Academia Națională de Științe a Republicii Armenia este cea mai înaltă organizație științifică autonomă a republicii și care reunește membrii academiei cu conducerele științifice ale instituțiilor științifice și de cercetare, afiliate ei. Academia promovează și conduce cercetările științifice fundamentale și aplicative în diferitele domenii ale științei, ca și pe cele care exced granițelor Armeniei. Ea este „Consultantul Științific Oficial” al Guvernului Republicii Armenia. ANȘ-RA este finanțată cu prioritate de la bugetul de stat, dar și din partea altor diferite fundații particulare sau ale statului, ca și din contractele directe încheiate între academie și alte organizații din Armenia sau străinătate.

Foto 3 – Academicianul Radik Martirosyan, actualul președinte al Academiei Naționale de Științe a Republicii Armenia

Academia este condusă de Adunarea Generală, care-i cuprinde pe toți membrii titulari și corespondenți, precum și pe toți directorii „Institutelor” ei. În perioadele dintre două adunări generale, academia este condusă de „Prezidiumul” ei. În prezidium-ul academiei sunt reprezentate peste 34 de „Instituții” științifice, precum și alte organizații profesionale. [6], [7].

Prezidiumul academiei are în subordine 5 „Divizii” științifice, pe diferite ramuri ale științei și anume: 1. Divizia de Științe Matematice și Tehnice, 2. Divizia de Fizică și Astrofizică, 3. Divizia de Științe Naturale, 4. Divizia de Științe Chimice și Științele Pământului și 5. Divizia de Armenologie și Științe Sociale. Prezidiumul Academiei dispune de biblioteci științifice, un „Centru de Informare Științifică”, Centrul Științific Internațional de Educație „Gitutyun”, o Editură și alte servicii și anexe subsidiare. Prezidiumul academiei patronează, de asemenea,

5 „Comisii” și „Consilii Științifice”: 1. Consiliul Științific Editorial, 2. Consiliul pentru Probleme Energetice, 3. Comisia pentru Aplicații Informatică, 4. Consiliul pentru Colaborare Științifică Internațională și 5. Comisia de Expertiză pentru Protecția Lacului „Sevan”. [6].

La rândul lor, Diviziile academiei au și ele în subordine „Institute”, „Comisii” și „Consilii”, specifice domeniului lor. Astfel,

1. Divizia de Științe Matematice și Științe Tehnice are în subordine:

- 1.1. Institutul de Matematică,
- 1.2. Institutul de Mecanică și
- 1.3. Institutul de Informatică și Automatică.
2. Divizia de Fizică și Astrofizică dispune de:
 - 2.1. Observatorul Astrofizic din Byurakan,
 - 2.2. Institutul de Radiofizică și Electronică,
 - 2.3. Institutul pentru Probleme de Fizică Aplicată, și
 - 2.4. Institutul pentru Cercetări în Fizică.
3. Divizia de Științe Naturale patronează:
 - 3.1. Centrul pentru Studii de Ecologie,
 - 3.2. Institutul de Biochimie,
 - 3.3. Institutul de Botanică și Grădina Botanică,
 - 3.4. Institutul pentru Probleme Hidrofonice, G.S. Davtyan,
 - 3.5. Centrul de Microbiologie și Biotehnologie,
 - 3.6. Institutul de Biologie Moleculară,
 - 3.7. Institutul de Fiziologie, și
 - 3.8. Centrul Științific de Zoologie și Hidroecologie, cu trei Institute de specialitate.
4. Divizia de Chimie și Științele Pământului cuprinde:
 - 4.1. Centrul Științific și Tehnologic de Chimie Organică și Farmaceutică, cu trei institute de specialitate,
 - 4.2. Institutul de Chimie Fizică,
 - 4.3. Institutul de Chimie Generală și Anorganică,
 - 4.4. Institutul de Științe Geologice, și
 - 4.5. Institutul de Geofizică și Inginerie Seismică.

În sfârșit,

5. Divizia de Armenologie și Științe Sociale, patronează:
 - 5.1. Institutul de Istorie,
 - 5.2. Institutul de Filosofie și Drept,
 - 5.3. Institutul de Științe Economice M. Kostanyan,
 - 5.4. Institutul de Arheologie și Etnografie,
 - 5.5. Institutul de Studii Orientale,
 - 5.6. Institutul de Lingvistică H. Acharian,

- 5.7. Institutul de Literatură M. Abeghyan,
- 5.8. Institutul de Arte,
- 5.9. Institutul și Muzeul Genocidului, și Centrul (Shirak) de Cercetare Armenologică.

Academia cuprinde 3700 de membri, dintre care 63 academicieni (membrii titulari), 51 de membri corespondenți, 335 de doctori în științe și 1080 de „candidați” (doctoranzi). În afară de aceștia, mai cuprinde 4 membri onorifici, 55 de membri de onoare și 111 membri din străinătate, printre care și cei din diaspora armeană.

ANȘ-RA are acorduri de colaborare științifică cu academiile din Rusia, Georgia, Belarus, Ucraina, Turkmenia, Ungaria, China și cu Royal Society din Marea Britanie. Institutele academiei au legături strânse și cooperează cu institute similare din SUA, Germania, Franța, Țările de Jos, Israel, Iran, Cipru, Mexic și din alte țări. [6].

ANȘ-RA publică 13 serii de volume științifice de specialitate și Proceedings-uri cu articole științifice, studii și comunicări ale sesiunilor și simpozioanelor științifice. [6].

La data de 26 iunie 1995, Guvernul României a încheiat cu Guvernul Republicii Armenia, în baza Hotărârii 452, un Acord de Colaborare între Academia Română și Academia Națională de Științe a Republicii Armenia și care se reînnoiește după fiecare ciclu de 5 ani.

În anul 2007, am avut onoarea să primesc din partea Academiei Naționale de Științe a Republicii Armenia, scrisoarea alăturată, pe care o rezum (tradusă), în cele ce urmează:

„Dragă Domnule Garabed Kümbetlian,

Prezidium-ul Academiei Naționale de Științe a Republicii Armenia creează Departamentul Oamenilor de Știință a Diasporei Armene, în cadrul căruia, Academia dorește să unească potențialul științific al oamenilor de știință din Armenia cu cel al acelora din Diaspora Armeană, pentru a contribui la dezvoltarea științei și economiei Republicii Armenia și Republicii Muntene a Karabach-ului și pentru a facilita cooperarea și colaborarea între toți oamenii de știință armeni din lume...

Sperăm să primim acceptul Dumneavoastră de a colabora cu Academia noastră, la realizarea acestui proiect.

Vă mulțumim pentru cooperarea Dvs. cu Academia noastră.

Academician Radik Martirosyan, Președintele Academiei Naționale de Științe a Republicii Armenia”.

Bibliografie

- [1] Megrelidze, I.V., „*Iosif Orbeli*”, Tbilisi, 1983
- [2] Yuzbashyan, K., „*Yerevan Armenian Academy of Sciences*”, Armenian Soviet Encyclopedia, vol.XII, 1986.
- [3] *** „*Theoretische Astrophysik*”, Deutscher Verlag der Wissenschaften, Berlin, 1957
- [4] *** „*Philosophische Probleme der modernen Kosmologie*”, Deutscher Verlag der Wissenschaften, Berlin, 1965
- [5] *** „*Probleme der modernen Kosmologie*”, Akademie-Verlag, Berlin, 1980
- [6] [http: //www.sci.am](http://www.sci.am)